

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO

Kauppätieteet

Talousjohtaminen

Kandidaatintutkielma

Aineettoman pääoman taloudellinen raportointi ja siihen liittyvät haasteet

Challenges related to the financial reporting of intangible assets

Joonatan Kåla

0389795

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Aineeton pääoma	7
2.1 Määritelmä	7
2.2 Ominaispiirteet.....	8
3. Aineettomaan pääomaan liittyvät tilinpäätösstandardit	10
3.1 Tilinpäätösstandardeista aiheutuvat haasteet.....	11
4. Aineettoman pääoman taloudellinen raportointi.....	13
5. Kolme näkökulmaa aineettoman pääoman raportoinnin kehittämiseksi.....	16
5.1 Aineettoman pääoman vapaaehtoinen raportointi	16
5.2 Aineettoman pääoman virallisen raportoinnin uudistaminen.....	23
5.3 Nykyinen raportointi tuottaa merkityksellistä taloudellista informaatiota	26
6. Yhteenveto ja johtopäätökset	30
Lähdeluettelo	34

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe ja taustaa

Tämä tutkielma keskittyy aineettoman pääoman taloudelliseen raportointiin ja siihen liittyviin haasteisiin. Aineeton pääoma on aiheena ajankohtainen, sillä yhä useamman yhtiön ja talouden sektorin tärkein arvontuottaja on aineettomat sijoitukset (OECD, 2006). Aiheen mielenkiintoa lisää sen taloudellisessa raportoinnissa ilmenevät haasteet, sillä aineettoman pääoman määrittelyyn ja mittaamiseen liittyy nykyisessä tilanteessa paljon ratkaisemattomia kysymyksiä. Tästä johtuen aineetonta pääomaa huomioidaan harvoin omaisuuserinä nykyisten tilinpäätösstandardien mukaan laadituissa taloudellisissa raporteissa (Zeghal & Maaloul, 2011).

Tuntemamme talous on murroksessa ja perinteinen tuotantoon perustuva liiketoiminta on kiihtyvää vauhtia muuttumassa informaatioteknologiaan ja aineettomuuteen perustuvaan suuntaan. Tästä huolimatta aineettomalle pääomalle ei ole yksiselitteistä määritelmää ja nykyiset raportointimenetelmät ovat puutteellisia sen käsittelyyn nähden (Lev, 2003). Aineettoman pääoman taloudelliseen raportointiin liittyvät haasteet alkavat jo määriteltäessä mitä kyseisellä termillä itseasiassa tarkoitetaan. Voidaan tehdä todennäköinen oletus siitä, että tulevaisuudessa syntyy yhä enemmän erilaista aineetonta omaisuutta, jonka takia aineettomasta pääomasta käyty keskustelu ja siihen liittyvät määritelmät muuttavat muotoaan jatkuvasti. Tämän takia kaiken kattavaa määritelmää aineettomasta pääomasta ei realistisesti voida saavuttaa (Gröjer, 2001). Yleisesti ottaen aineeton pääoma voidaan ymmärtää suppeasti tai laajasti. Suppeaan käsitykseen aineettomasta pääomasta kuuluu taseeseen aktivoitavat aineettomat omaisuuserät, joilla on selkeät arvot ja omistusoikeudet, kuten patentit ja liikearvo. Laajemmin ymmärrettynä aineeton pääoma tarkoittaa kaikkia yhtiön arvoon vaikuttavia resursseja, joilla ei ole fyysistä tai rahallista olomuotoa, kuten henkilöstön kyvykkyydet, organisaation maine ja asiakassuhteet. Tässä tutkielmassa aineettomalla pääomalla tarkoitetaan laajasti ymmärrettävää käsitystä, sillä suppea näkemys jättäisi suuressa osaa tapauksista huomioimatta taloudelliset hyödyt, joita aineettomista investoinneista odotetaan.

Aineeton pääoma ei ole uusi ilmiö ja liiketoimintaan on aina liittynyt aineetonta omaisuutta. Sen viimeaikainen merkityksen kasvu selitetään usein tietoyhteiskuntien ja -talouden kehittymisellä, rahoitusmarkkinoiden kansainvälistymisellä sekä yritysjärjestelyiden kasvavalla määrällä (Sahut, 2010).

Lev (2001) esitti jo vuosituhaten alussa fyysisen omaisuuden ja rahoitusomaisuuden johtavan parhaimmillaan keskinkertaisiin tuottoihin, ja normaalia korkeampien voittojen sekä markkinajohtajuuden perustuvan aineettoman omaisuuden tehokkaaseen valjastamiseen. Aineettoman pääoman tärkeyden kasvu liiketoiminnassa on johtanut huomioon siitä, että kansainvälisten tilinpäätösstandardien alaisuudessa tehty taloudellinen raportointi kohtelee aineettomia investointeja aivan eri tavalla kuin aineellisia investointeja. Toisin kuin aineellista omaisuutta ja rahoitusomaisuutta, aineetonta omaisuutta ei useimmiten raportoida taseeseen aktivoituna omaisuuseränä, jonka takia siitä odotetut taloudelliset hyödyt eivät ilmene tilinpäätöksestä. Tämän kohtelun takia aineettomat sijoitukset joudutaan kirjaamaan useimmiten suoraan kuluina tuloslaskelmaan yhden tilikauden aikana, joka vähentää entisestään sen hetkisen ja tulevien tilinpäätösten informatiivisuutta.

Aineeton pääoma on siis yksi keskeisimmistä tekijöistä nykyisessä tieto- ja teknologiapainotteisessa taloudessa. Siitä huolimatta sen määrittelyyn, tunnistamiseen, mittaamiseen ja kirjanpidolliseen käsittelyyn liittyy huomattavasti haasteita. Nämä taloudelliseen raportointiin heijastuvat ongelmat johtuvat pääosin aineettoman pääoman erityisistä ominaisuuksista, virallisista tilinpäätösstandardeista ja kirjanpidollisista periaatteista.

1.2 Tutkimusongelmat ja tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää miten kansainvälisiin tilinpäätösstandardeihin perustuvaa taloudellista raportointia voidaan kehittää informatiivisemmaksi aineettoman pääoman osalta. Nykytilanteessa aineettoman pääoman raportointiin liittyy haasteita, joiden ratkaisuun ei ole olemassa yhtä suoraa vastausta. Tämä tutkimusaukko johtuu seuraavasta tapahtumaketjusta: *aineeton pääoma ei useimmiten täytä kaikkia taseeseen aktivoinnin edellytyksiä → aineettomat*

sijoitukset kirjataan suoraan kuluksi tuloslaskelmaan → aineeton pääoma ei ilmene taseesta, vaikka siihen liittyy taloudellisia odotuksia → tilinpäätös ei kykene täydellisesti kuvaamaan yhtiön kaikkia omaisuuseriä ja niissä tapahtuneita muutoksia. Tarkoituksena on tutkia aiheeseen olevia eri lähestymistapoja, joiden pohjalta voidaan saada ratkaisu tutkimusongelmaan.

Tutkimusongelma:

-Miten kehittää aineettoman pääoman taloudellista raportointia?

Päätutkimusongelman tueksi tutkimukselle on asetettu kaksi alaongelmaa. Näiden tutkimuskysymysten tarkoituksena on tukea pääongelman selvittämistä. Ne selventävät ja auttavat ymmärtämään tutkimusongelman taustalla vaikuttavia tekijöitä ja siihen liittyviä käsitteitä.

Tutkimuskysymykset:

-Mistä aineettoman pääoman taloudellisen raportoinnin ongelmat johtuvat?

-Miten aineeton pääoma määritellään?

1.3 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tutkimus on suoritettu laajana kirjallisuuskatsauksena. Kyseinen tutkimusmenetelmä sopii tähän aiheeseen parhaiten käsiteltävän asian haasteellisuuden vuoksi.

Kvantitatiivinen tutkimus vaatisi dataa, jota aineettomasta pääomasta ei ole saatavilla taloudellisen raportoinnin puutteiden takia. Toisaalta esimerkiksi tapaustutkimus tai haastatteluihin perustuva aineisto antaisi liian rajallisen kuvan aiheesta, sillä aineettoman pääoman merkitys vaihtelee huomattavasti yhtiöiden, sektoreiden ja maiden välillä. Tarkoituksena on tutkia aihetta yleistettävällä tasolla, joten tutkimus perustuu laajaan pohjaan aikaisempaa kirjallisuutta.

Aineistona käytetään pääosin aiheeseen liittyvää korkealaatuista tieteellistä tekstiä, hallinnollisten elinten ohjeistuksia ja määritelmiä, sekä tilinpäätösstandardeja. Nämä antavat aiheesta selkeän ja puolueettoman kuvan, joiden pohjalta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä.

1.4 Tutkimuksen rajaukset

Sisällöllisesti tutkimus on rajattu koskemaan aineetonta pääomaa, jonka taloudelliseen raportointiin liittyy haasteita. Tämä tarkoittaa sitä, että aineettomat omaisuuserät, joiden raportointi taseessa onnistuu melko suoraviivaisesti, on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Käytännössä tämä johtaa siihen, että yrityskaupoissa syntyvä liikearvo (*goodwill*) ja useat aineettomat oikeudet (*intellectual property rights*) kuten patentit ja tekijänoikeudet eivät kuulu tutkimusalueeseen. Liikearvon ja aineettomien oikeuksien rahallinen arvo sekä omistusoikeudet voidaan määrittellä selkeästi, joten niiden taloudelliseen raportointiin liittyy harvoin ongelmia.

Rajaus voidaan myös nähdä koskevan eroa sisäisesti tuotetun ja ulkoa hankitun aineettoman pääoman välillä. Lähes kaikki aineettoman pääoman taloudelliseen raportointiin liittyvät ongelmat johtuvat sisäisesti tuotetusta aineettomasta omaisuudesta, sillä nykyiset raportointimenetelmät eivät kykene tehokkaasti tunnistamaan sen käypää arvoa ja laillisia omistusoikeuksia.

Näkökulman kannalta tutkimus on rajattu kansainvälisesti merkittävimpiin tilinpäätösstandardeihin (*IFRS, IAS, US GAAP*) ja aihetta ei käsitellä erityisesti kansallisesta näkökulmasta. Tämä johtuu siitä, että käytännössä lähes kaikki maailman merkittävimmät yhtiöt laativat tilinpäätöksensä näiden standardien pohjalta. Sen lisäksi aineeton pääoma ja sen taloudellinen raportointi koskettaa eniten nimenomaan suuria ja kansainvälisiä yhtiöitä, jotka harjoittavat T&K-toimintaa ja joiden brändi-arvot ovat korkeita.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Johdannon jälkeen tutkimus jakaantuu kahteen osaan, joita käsitellään neljässä pääkappaleessa. Ensimmäisessä osassa valotetaan tutkimuksen teoreettista viitekehystä, käsitteitä ja taustoja. Toisessa osassa pyritään syventämään tutkimusta esittelemällä ja vertailemalla kolmea eri näkökulmaa aineettoman pääoman taloudelliseen raportointiin.

Tutkimuksen ensimmäinen osa sisältää kappaleet kaksi, kolme ja neljä. Kappaleessa kaksi käsitellään aineettoman pääoman määritelmiä ja ominaispiirteitä. Kappale

kolme esittelee virallisen ja teoreettisen ympäristön, jossa aineettoman pääoman taloudellista raportointia käsitellään, eli tilinpäätösstandardit ja niitä säätevien elinten tavoitteet ja ohjeistukset. Neljännessä kappaleessa käydään läpi aikaisempaa aineettomaan pääomaan ja sen taloudelliseen raportointiin liittyvää tutkimusta, jotta voidaan selvittää mitä ongelmia aiheeseen liittyy ja mistä ne johtuvat.

Tutkimuksen toinen osa sisältää kappaleen viisi, joka jakautuu kolmeen eri näkökulmaan. Nämä kolme näkökulmaa tarjoavat eri lähestymistapoja tilanteeseen, jonka aineettoman pääoman raportoinnissa ilmenevät haasteet ovat aiheuttaneet. Ensimmäinen näkökulma pohjautuu aineettoman pääoman vapaaehtoisen raportoinnin lisäämiseen tilinpäätösten informatiivisuuden parantamiseksi. Toisen näkökulman mukaan tarvitaan kokonaan uusi ja virallinen keino käsitellä aineetonta pääomaa, jotta se voitaisiin esittää osana virallista tilinpäätöstä. Kolmannesta näkökulmasta aineettoman pääoman raportointiin ei tulisi tehdä muutoksia, sillä tilinpäätökset tuottavat nykyisellään merkityksellistä informaatiota.

Tutkimus päättyy kuudenteen lukuun, jossa käsitellään yhteenveto, johtopäätökset sekä ehdotukset jatkotutkimuksille.

2. Aineeton pääoma

2.1 Määritelmä

Aineettomalla pääomalla ei ole yhtä yleistä ja hyväksyttyä määritelmää ja siitä käytetään useita eri nimityksiä tilanteesta riippuen. Aineeton pääoma voidaan nähdä yleisnimityksenä aineettomille hyödykkeille ja oikeuksille, tietopääomalle, henkisellem pääomalle ja muulle aineettomalle omaisuudelle. Käytännön tasolla aineettomaksi pääomaksi voidaan lukea esimerkiksi tutkimus- ja kehitysmenot (T&K), koulutuskustannukset, brändit, patentit, ohjelmistot, sekä organisaation ja henkilöstön kyvykkyydet.

Kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaan aineetonta pääomaa on organisaation kontrolloima, tunnistettavissa oleva, ei rahoitusluontoinen omaisuususerä, jolla ei ole fyysistä olomuotoa ja josta odotetaan taloudellista hyötyä, kuten tuottoja tai kustannusten vähennyksiä (IAS 38).

Tekes (2004) jakaa aineettoman pääoman kolmeen pääryhmään, jotka ovat inhimillinen pääoma, rakennepääoma ja suhddepääoma. Inhimillinen pääoma pitää sisällään henkilöstöön sitoutuneita kyvykkyyksiä, kuten markkinointiosaaminen ja strateginen suunnittelu. Rakennepääoma sisältää yrityksen itse tuottamaa tai hankkimaa tietoa ja toimintatapoja, kuten tuoteinnovointi ja brändi. Myös patentit, tekijänoikeudet ja muut aineettomat oikeudet luetaan rakennepääomaan. Suhddepääomalla tarkoitetaan suhteita organisaation ulkopuolisiin tekijöihin, kuten asiakkaisiin ja toimittajiin.

Aineeton pääoma voidaan jakaa myös sen luomistavan mukaan. Yksi tapa luoda aineetonta pääomaa on keksiminen ja innovointi, johon pyritään usein T&K-toiminnan kautta. Tällöin tavoitteena voi olla esimerkiksi uuden lääkkeen tai tietokoneohjelman kehittäminen. Toinen tapa luoda aineetonta pääomaa on kehittää uniikki organisaatiomalli tai -rakenne, kuten pelkästään virtuaalisena toimiva yritys kulujen karsimiseksi. Kolmantena keinona voidaan mainita henkilöstön resurssit, joita voidaan luoda esimerkiksi investoimalla koulutukseen tai kehittämällä motivoiva kannustinjärjestelmä. (Lev, 2001)

Taloudellisen raportoinnin kannalta olennaisin jaottelu, jonka Blair ja Wallman (2001, 54-56) esittivät kirjassaan, perustuu aineettoman omaisuuden omistusoikeuksiin ja markkinoiden olemassaoloon:

-Ensimmäiseen ryhmään kuuluu aineeton omaisuus, jonka omistusoikeudet ovat selkeät ja joita voidaan ostaa ja myydä. Tämä ryhmä sisältää patentit, tekijänoikeudet, tavaramerkit, sopimukset, lisenssit ja tietokannat.

-Toiseen ryhmään kuuluu aineeton omaisuus, joka on yhtiön kontrolloimaa mutta tarkoin määriteltyjä ja lailla suojattuja omistusoikeuksia tai markkinoita ei ole olemassa. Tähän kuuluu esimerkiksi T&K-toiminta, mainepääoma, liiketoimintaprosessit ja liikesalaisuudet.

-Kolmannessa ryhmässä on henkilöihin, organisaatioon ja suhteisiin sitoutunut aineeton pääoma, jota yhtiön on lähes mahdoton kontrolloida tai ostaa ja myydä.

Aineetonta pääomaa voidaan myös tarkastella sisäisesti tuotettuna tai ulkoa hankittuna. Sisäisesti tuotettu aineeton pääoma on peräisin yhtiön harjoittamasta omasta toiminnasta ja ulkoisesti hankittu aineeton pääoma on peräisin yhtiön ulkopuolisesta toiminnasta, jonka lopputuloksen yhtiö on hankkinut. Aineetonta pääomaa voidaan tuottaa sisäisesti esimerkiksi investoimalla henkilöstön koulutuksiin tai sitä voidaan hankkia yhtiön ulkopuolelta esimerkiksi patenteja tai tekijänoikeuksia ostamalla.

Aineettoman pääoman taloudellisessa raportoinnissa ilmenevät haasteet liittyvät etenkin sisäisesti tuotettuun aineettomaan omaisuuteen (Sharma, 2012). Ulkoisesti tuotettu ja yritykseen erikseen hankittu aineeton omaisuus kyetään esittämään taseessa useimmiten tarkasti, sillä hankintahetkellä sille määräytyy hinta ja sen hallintaoikeus siirtyy lainvaltaisesti toiselle osapuolelle.

Aineettoman pääoman määritelmä ja termistö vaihtelevat tilanteen ja tarkastelijan mukaan. Yhtenäisyyden puutteesta huolimatta kaikkia määritelmiä yhdistää se, että kyseessä on organisaatioon jollakin tavalla sidoksissa oleva resurssi, jolla ei ole fyysisistä olomuotoa ja josta odotetaan tulevaisuudessa taloudellista hyötyä.

2.2 Ominaispiirteet

Taloudellisen raportoinnin kannalta aineettoman pääoman merkittävimmät ominaisuudet liittyvät sen epävarmaan ja riskiseen luonteeseen. T&K-toiminta on yksi

yleisimmistä keinoista, joilla yhtiöt pyrkivät kehittämään aineetonta pääomaansa ja pelkästään Yhdysvalloissa investoidaan yli 150mrd dollaria vuosittain T&K-projekteihin (Leadbeater, 1999). Tästä huolimatta T&K-toiminta ei välttämättä johda tuloksiin, joiden avulla voidaan valmistaa kaupallistettu tuote taloudellisten hyötyjen saavuttamiseksi. Esimerkiksi uuden lääkkeen kehittäminen vaatii yleensä noin 12–15 vuotta T&K-toimintaa, ja ainoastaan alle 25 % T&K-projekteista lopulta johtaa uusiin kaupallistettuihin lääkkeisiin (DiMasi, et al. 2001). Tästä johtuen investointeja aineettomaan pääomaan voidaan pitää riskisempinä kuin investointeja fyysiseen omaisuuteen, eli aineettomasta omaisuudesta odotettavat taloudelliset hyödyt realisoituvat pienemmällä varmuudella muihin sijoituksiin verrattuna. Esimerkiksi hankitusta paperikoneesta voidaan melko tarkasti arvioida sen aiheuttama tuotannon lisäys sekä arvioitu käyttöaika. Toisaalta yhtiö ei voi olla varma saamistaan hyödyistä, kun se investoi henkiseen pääomaansa kouluttamalla henkilöstöään, sillä työntekijät saattavat siirtyä uusiin tehtäviin organisaation ulkopuolelle.

Aineettoman pääoman ominainen piirre on myös eriteltävyyden vaikeus. Se on usein sitoutunut johonkin aineelliseen tai inhimilliseen resurssiin, josta johtuen siitä aiheutuvat hyödyt ja haitat eivät ole yksiselitteisesti eriteltävissä (Lev, 2001). Aineettoman pääoman kytkökset organisaation muihin osiin hämärtää sen rajoja itsenäisenä omaisuuseränä. On vaikeaa erottaa henkisen pääoman arvo ja omistusoikeudet yhtiön kannalta, sillä sen osatekijät ovat niin vahvasti sitoutuneet yksilöihin, jotka eivät ole täysin kiinteä osa organisaatiota. On myös haasteellista tarkasti erotella yhtiöön sitoutunutta aineetonta pääomaa kuten organisaation kyvykkyydet ja maine, sillä ne saattavat olla kytköksissä organisaation käyttämään edistykselliseen teknologiaan tai laitteistoon.

3. Aineettomaan pääomaan liittyvät tilinpäätösstandardit

Kaksi merkittävintä taloudellisesta raportointia hallinnoivaa elintä ovat International Accounting Standards Board (IASB) ja Financial Accounting Standards Board (FASB), jotka säätävät IFRS ja U.S. GAAP tilinpäätösstandardeja.

Tilinpäätösinformaation tarkoitus on tuottaa tietoa, joka hyödyttää nykyisiä ja potentiaalisia sijoittajia, lainanantajia sekä muita vastaavia varojen kohdistamispäätöksiä tekeviä tahoja. Tavoitteen toteutumiseksi tilinpäätösinformaation tulisi antaa tietoa, jonka avulla kyetään arvioimaan yhtiön tulevien rahavirtojen määriä, ajoitusta ja epävarmuutta. Arvioinnin mahdollistamiseksi tilinpäätösinformaatiosta tulisi ilmetä yhtiön omaisuuserät sekä niiden hankkimisen mahdollistaneet oman ja vieraan pääoman määrät. Näihin resursseihin liittyvien muutosten ja muun toiminnan raportointi on myös olennaista. (FASB, 2006)

FASB (2006) on asettanut taloudelliselle raportoinnille myös laadullisia tavoitteita. Tilinpäätösinformaation tulee olla todenmukaista, puolueetonta, kokonaisvaltaista, vertailukelpoista ja ymmärrettävää.

IAS 38 on kansainvälinen tilinpäätösstandardi, joka säätää aineettoman omaisuuden käsittelystä tilinpäätöksissä. Sen mukaan aineeton pääoma tulee aktivoida omaisuuseräksi ainoastaan silloin, kun se täyttää kaikki kriteerit, jotka omaisuuserän raportoimiseksi on annettu. Standardissa mainitaan erikseen, että tutkimuksen avulla saavutettua aineetonta omaisuutta, sisäisesti tuotettua liikearvoa, brändejä, tuotenimiä, asiakaslistoja ja muuta vastaavaa aineetonta omaisuutta ei tule tunnistaa omaisuuseräksi tilinpäätöksessä.

Omaisuuserän määritelmä

IASB (2010) määrittelee omaisuuserän (*asset*) resurssiksi, jota yhtiö kontrolloi aikaisempien tapahtumien johdosta ja josta odotetaan suoraa tai epäsuoraa taloudellista hyötyä.

Resurssin ja siitä koituvien taloudellisten hyötyjen tulee siis olla yhtiön hallittavissa ja hallintaoikeuteen johtanut tapahtuma tulee olla ajallisesti menneisyydessä, jotta se voidaan tunnistaa omaisuuseräksi tilinpäätöksessä.

3.1 Tilinpäätösstandardeista aiheutuvat haasteet

Edellä esitetyistä tilinpäätösstandardeja säätevien hallinnollisten elinten tavoitteista ja määritelmistä ilmenee merkittävä ristiriita, joka johtaa aineettoman pääoman raportoinnin haasteisiin. Aineeton omaisuus vastaa usein luonteeltaan ja tarkoitukseltaan fyysistä omaisuutta, mutta pystyy harvoin täyttämään kaikki omaisuuserän kriteerit. Tästä johtuen aineettomat investoinnit kirjataan useimmiten kokonaisuudessaan ja välittömästi kuluiksi, eikä taseeseen omaisuuseriksi, jolloin niistä odotetut taloudelliset hyödyt jäävät raportoimatta. Tämä johtaa siihen, että taseesta puuttuu oleellista tietoa yhtiön käytössä olevista resursseista, vaikka tilinpäätöksen tulisi tarkoituksensa mukaan kyetä esittämään kyseiset resurssit tarkasti.

Tilinpäätösstandardeista johtuen suurin osa aineettomasta pääomasta kirjataan kuluksi, joka tarkoittaa sitä että aineettoman pääoman hankkimiseen käytetyt menot vähennetään liikevaihdosta laskettaessa tilikauden tulosta. Ominaispiirre, joka erottaa kulun omaisuuserästä on tulevien taloudellisten hyötyjen puute, josta johtuen esimerkiksi palkat aikaisemmin tehdystä työstä kirjataan kuluksi. Tämä kulun ja omaisuuserän välinen ero selkeyttää perimmäistä aineettoman pääoman taloudelliseen raportointiin liittyvää ongelmaa, sillä on selvää että esimerkiksi T&K-toiminnasta odotetaan taloudellisia hyötyjä, kuten tuottoja lääkkeiden ja ohjelmistojen myynnistä. (Deng & Lev, 2006)

Tilinpäätösstandardeissa esitetty omaisuuserän määritelmä on ehtoineen niin tiukka, että useiden aineettomien omaisuuserien on vaikeaa täyttää kaikki kriteerit tullakseen tunnistetuksi ja aktivoituksi taseeseen. Samalla tilinpäätösinformaation tulisi tarkoituksensa mukaan kyetä esittämään yhtiön kaikki omaisuuserät ja niissä tapahtuneet muutokset tärkeille sidosryhmilleen. Tästä ristiriidasta johtuen nykyinen

tilinpäätösinformaatio ei kykene täyttämään sille asetettuja kokonaisvaltaisuuden ja vertailukelpoisuuden tavoitteita.

Tilinpäätöksessä raportoimatta jätetyt aineettomat omaisuuserät saattavat johtaa tilinpäätösinformaation merkityksellisyyden vähenemiseen. Barth, Beaver & Landsman (2001) määrittelevät tilinpäätösinformaation merkityksellisyyden (*value relevance*) tilinpäätöksestä löytyvien lukujen kyvyksi tuottaa luotettavaa ja merkityksellistä tietoa, joka heijastuu yhtiön oman pääoman (*equity*) arvoon. Käytännössä siis muutokset yhtiön kirja-arvossa ja tuloksessa pitäisi heijastua sijoittajien kautta yhtiön markkina-arvoon.

Tilinpäätösinformaation merkityksellisyyden lasku vähentää sijoittajien käytössä olevaa tietoa, jonka avulla arvioida yhtiön arvoa sekä tulevia kassavirtoja, ja aiheuttaa näin informaation epäsymmetriaa. Informaation epäsymmetria vaikeuttaa varojen tehokasta allokoointia, aiheuttaen huonojen kohteiden yliarvostusta sekä hyvien kohteiden aliarvostusta markkinoilla ja saattaa näin johtaa pääomamarkkinoiden toimimattomuuteen (Healy, Palepu, 2001).

4. Aineettoman pääoman taloudellinen raportointi

Kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja on kritisoitu niiden kyvyttömyydestä raportoida merkityksellistä taloudellista informaatiota nykyisessä tietoyhteiskunnassa (Eckstein, 2004). Myös Oliveira, et al. (2010) toteavat tutkimuksessaan tilinpäätösstandardien kohtaavan paljon haasteita liittyen aineettoman omaisuuden raportointiin.

Tilinpäätösinformaation kyky esittää yhtiön arvoa on vähentynyt viimeisen neljän vuosikymmenen aikana. Yksi tärkeimmistä syistä tämän ilmiön taustalla on yhtiöiden kirja-arvojen ja markkina-arvojen välinen kasvava ero (Brown, Lo, Lys, 1999). Yhtiöiden kaikki aineellinen ja rahoitusomaisuus ilmenee tilinpäätöksestä, joten tämä ero selittyy kirja arvoon sisällyttämättömillä aineettomilla omaisuuserillä, joita ei ole raportoitu tilinpäätöksessä.

Romaniassa tehtyyn tutkimukseen (Fadur & Mironiuc, 2013) osallistui yhteensä 111 laskentatoimen ammattilaista. Heistä yli 80 % piti aineettoman omaisuuden arviointia sisäisesti erittäin tärkeänä osana yhtiön toimintaa ja samalla 56 % piti nykyistä tilinpäätösinformaatiota riittämättömänä kuvaamaan aineettoman pääoman arvoa.

Myös viralliset tahot ovat myöntäneet aineettoman pääoman raportointiin liittyvät haasteet. IASB (2007) toteaa, että useat aineettomaan omaisuuteen liittyvät käytännöt ja vaatimukset ovat vanhentuneita ja niistä saatava informaatio ei kykene tarkasti heijastamaan yhtiön oikeaa taloudellista tilaa ja tulosta.

Aineettoman pääoman tärkeyden kasvusta huolimatta siihen liittyvä taloudellinen informaatio on usein puutteellista sisäisesti sekä ulkoisesti. Tämä johtuu suurelta osin siitä, että aineettomat sijoitukset kuten T&K, koulutukset ja markkinointi kirjataan välittömästi kuluksi taseeseen aktivoinnin sijasta. Sacui & Prediscan (2011) kuvailevat tutkimuksessaan ilmiön taustalla vaikuttavia tekijöitä. Taloudellisesta näkökulmasta aineettomat sijoitukset vastaavat muita investointeja, joita tehdään pitkäaikaisten taloudellisten hyötyjen saavuttamiseksi. Kirjanpidollisesta näkökulmasta tarkasteltuna esiin nousee kuitenkin ongelmia, sillä esteenä taseeseen aktivoinnille on usein omaisuuserän määritelmän kriteerit (*the asset definition criteria*) ja omaisuuserän tunnistamiseen liittyvät kriteerit (*the asset recognition criteria*).

Täyttääkseen nämä kriteerit aineettoman omaisuuserän tulee olla erotettavissa yhtiöstä tai sen hallintaan johtavien oikeuksien pitää perustua sopimukseen tai johonkin muuhun lailliseen oikeuteen. Yhtiön täytyy myös kyetä kontrolloimaan omaisuuserästä saatavia hyötyjä ja kyettävä estämään muiden osapuolten pääsy niihin hyötyihin. Sen lisäksi omaisuuserällä tulisi olla hinta tai luotettavasti mitattavissa oleva käypä arvo. Aineettoman pääoman erityislaatuiset ominaisuudet rajaavat sen useimmiten näiden kriteerien ulkopuolelle. (Sacui & Prediscan, 2011)

Aineettoman pääoman taloudellisessa raportoinnissa havaitut ongelmat liittyvät useimmiten sisäisesti tuotettuun aineettomaan omaisuuteen, sillä selkeästi rajatut omistusoikeudet ja määritelty käypä arvo puuttuvat.

Investoinneilla sisäisesti tuotettuun aineettomaan pääomaan kuten T&K-toimintaan ja koulutukseen pyritään samaan tavoitteeseen kuin investoinneilla aineelliseen pääomaan, eli kasvattamaan yhtiön kykyä tuottaa voittoa. Tästä huolimatta investoinnit sisäisesti tuotettuun aineettomaan pääomaan ilmenevät useimmiten tilinpäätöksessä vain kuluina tuloslaskelmassa (Lev, 2003). Myös Petkov (2012) toteaa, että nykyisten tilinpäätösstandardien piirissä sisäisesti tuotettu aineeton pääoma kyetään esittämään ainoastaan kuluna, vaikka investointiin kuuluu odotuksia tulevista taloudellisista hyödyistä.

Käytännön taustalla on kirjanpidon konservatiivisuus ja varovaisuuden periaate. Basu (1997) määrittelee käsitteen kirjanpitäjän tarpeeksi vaatia enemmän varmistusta hyvien uutisten raportoimiseksi tuottoina verrattuna huonojen uutisten esittämiseen tappioina. Tähän periaatteeseen nojaten ja sisäisesti tuotetun aineettoman pääoman epävarmasta ja riskisestä luonteesta johtuen on perusteltua vähentää esimerkiksi T&K-menot välittömästi kuluina tuloslaskelmassa.

Sisäisesti tuotettuun pääomaan tehdyt investoinnit raportoidaan siis välittömästi kuluina, mutta niistä saadut hyödyt realisoituvat vasta myöhemmin. Tämä vaikeuttaa kirjanpidossa tehtävää jaksotusta, eli periaatetta jonka mukaan toisiaan vastaavat tulot ja menot tulisi kohdistaa samalle ajanjaksolle. Sen lisäksi sisäisesti tuotetun aineettoman pääoman raportoiminen välittömästi kuluna verrattuna omaisuuserään tehtäviin poistoihin johtaa tuloslaskelman sekä taseen aliarvostamiseen (Zeghal & Maaloul, 2011). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että mikäli aineettoman pääoman kohtelu vastaisi fyysisen ja rahallisen pääoman kohtelua, se kasvattaisi yhtiöiden

kirja-arvoa sekä tulosta, sillä aineettomat hankintamenot aktivoitaisiin taseeseen ja niiden kulut jaksotettaisiin usealle tilikaudelle.

Aineettoman pääoman vaikutus taloudelliseen raportointiin ei ehkä kuitenkaan ole niin ongelmallinen, sillä aiheesta on myös eriäviä mielipiteitä ja tuloksia. Collins, Maydew & Weiss (1997) ja Lev & Zarowin (1999) tekemät tutkimukset tilinpäätösinformaation merkityksellisyydestä osoittavat, että tilinpäätöstiedot eivät välttämättä ole menettäneet merkityksellisyyttään viimeisten vuosikymmenien aikana. Joissain tapauksissa voitiin todeta tilinpäätösinformaation merkityksellisyyden jopa parantuneen.

Muitakin samansuuntaisia tutkimustuloksia on saatu. Esimerkiksi ranskalaisia julkisia yhtiöitä koskenut tutkimus (Sahut, 2010) osoitti tilinpäätösinformaation merkityksellisyyden parantuneen aineettoman omaisuuden osalta IFRS-standardeihin siirtymisen jälkeen.

Toisistaan eriävät tutkimustulokset havainnollistavat kontekstin tärkeyden tilinpäätöksiä analysoitaessa. Liang (2005) huomauttaa, että perinteisesti laaditut tilinpäätökset ovat tarkoitettu arvioimaan fyysistä omaisuutta, josta johtuen erityisesti korkean teknologian yritysten markkina-arvot voivat olla moninkertaisia niiden kirja-arvoihin verrattuna. Tämä ilmiö vähentää esimerkiksi Microsoftin tilinpäätösinformaation vertailukelpoisuutta perinteisempää teollisuutta harjoittavaa yhtiötä kohtaan.

On selvää, että nykyisten tilinpäätösstandardien mukaan julkaistu tilinpäätösinformaatio ei kykene täydellisesti kuvaamaan yhtiöiden aineetonta pääomaa. Ristiriitaiset tulokset aineettoman omaisuuden raportoinnin puutteista ja sen vaikutuksista tilinpäätösinformaation merkityksellisyyteen osoittavat käsiteltävän aiheen haasteellisuuden. Voidaan kuitenkin todeta, että aineettoman omaisuuden merkityksen kasvusta huolimatta viralliset taloudelliset raportit eivät ole sopeutuneet muuttuneeseen tilanteeseen.

5. Kolme näkökulmaa aineettoman pääoman raportoinnin kehittämiseksi

Aineettoman pääoman ja aineettomien sijoitusten merkitys nykyisessä taloudessa kasvaa jatkuvasti. Etenkin korkeaan teknologiaan nojaavat sektorit sekä valtiot ovat tilanteessa, jossa aineeton pääoma on tärkein tekijä menestyksen taustalla.

Aineettoman pääoman taloudellinen raportointi on kuitenkin haasteellista ja perinteisesti laaditut tilinpäätökset ovat osoittautuneet riittämättömiksi antamaan tarkkaa kuvaa yhtiöiden aineettomasta omaisuudesta.

Haasteet aineettoman pääoman taloudellisessa raportoinnissa johtuvat aineettoman omaisuuden erityisistä ominaisuuksista ja niistä saatavien taloudellisten hyötyjen epävarmuudesta, tarkkaan säädetyistä tilinpäätösstandardeista ja kirjanpidollisista periaatteista.

Haasteet aineettoman pääoman taloudellisessa raportoinnissa voivat johtaa tilinpäätösinformaation merkityksellisyyden vähenemiseen ja informaation epäsymmetrian kasvuun. Tämä voi aiheuttaa pääomamarkkinoiden tehottomuutta ja kyseenalaistaa tilinpäätösinformaation kyvyn toteuttaa sen tarkoitusta.

Seuraavaksi esittelen ja vertailen kolmea näkökulmaa, jotka tarjoavat eri keinoja lähestyä ja mahdollisesti parantaa aineettoman pääoman taloudellista raportointia. Ensimmäinen näkökulma perustuu aineetonta pääomaa koskevan *vapaaehtoisen raportoinnin lisäämiseen ja kehittämiseen*. Toisen näkökulman mukaan tarvitaan kokonaan *uusi virallinen keino mitata ja käsitellä* aineetonta pääomaa tilinpäätöksissä. Kolmas näkökulma on *nykyisen järjestelmän säilyttäminen* sellaisenaan, sillä se tuottaa merkityksellistä taloudellista informaatiota.

5.1 Aineettoman pääoman vapaaehtoinen raportointi

Aineettoman pääoman vapaaehtoisella raportoinnilla (*voluntary disclosure of intangibles*) tarkoitetaan virallisen tilinpäätöksen ulkopuolella annettavaa informaatiota koskien yhtiön aineetonta omaisuutta, josta ei ole säädetty pakottavasti missään standardistossa (Kun, Sewon & Claiborne, 2008).

Aineettomaan pääomaan nojaavaan talouteen siirtymisestä huolimatta nykyinen taloudellinen raportointi keskittyy enimmäkseen fyysiseen omaisuuteen ja rahoitusomaisuuteen. Sopeutuakseen perinteisen tilinpäätösinformaation puutteisiin yhtiöt voivat raportoida vapaaehtoisesti aineettomista sijoituksistaan. Tällä pyritään kompensoimaan rahoitusmarkkinoilta puuttuvaa tietoa, joka johtaisi informaation epäsymmetriaan ja pääoman hinnan nousuun etenkin yhtiöillä, joiden toiminta perustuu laajalti aineettoman omaisuuden käyttöön. (Cordazzo, 2010)

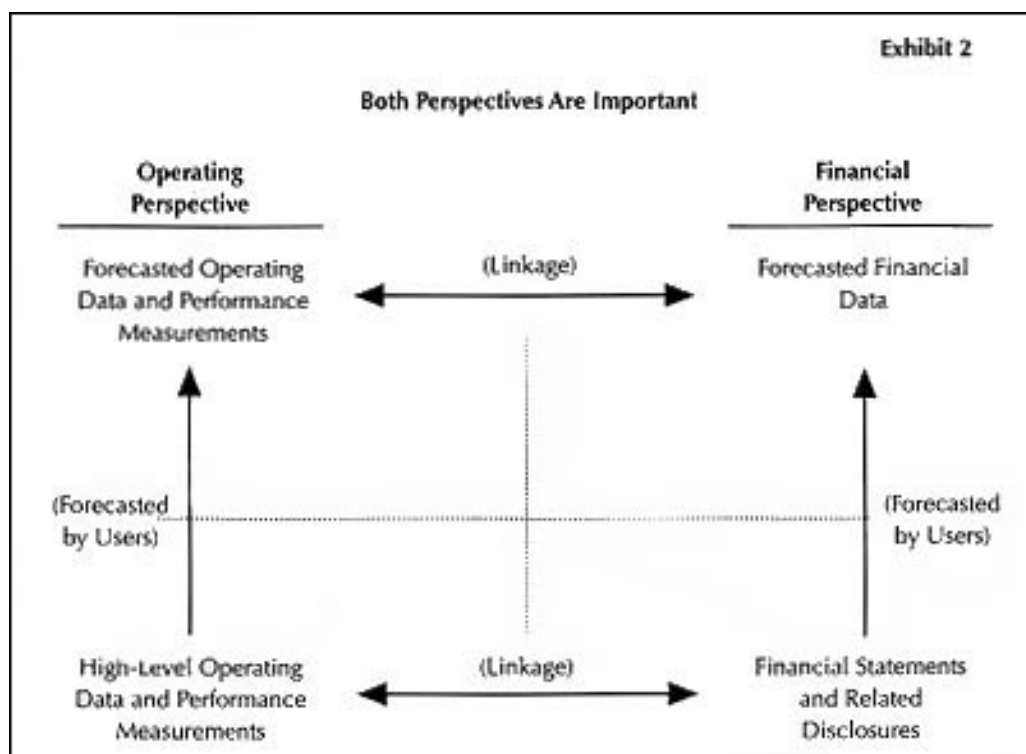
Xu, Magnan & Andre (2007) todistivat aineettoman pääoman vapaaehtoisen raportoinnin olevan erittäin merkityksellistä tilinpäätösinformaation käyttäjille, josta johtuen markkinat palkitsevat vapaaehtoista raportointia harjoittavia yhtiöitä. Myös Barth, Kasznik & McNichols (2001) osoittivat ylimääräisen raportoinnin nostavan tilinpäätösinformaation merkityksellisyyttä ja osakkeen hintaa etenkin yhtiöillä, joiden aineettoman pääoman osuus on suuri. Aineettoman pääoman vapaaehtoinen raportointi voi tapahtua käyttäen taloudellista tai ei-taloudellista informaatiota.

Vapaaehtoisen raportin lähde voi vaihdella kaavakkeen, kirjallisen raportin, lehdistötiedotteen ja johdon lausunnon välillä (Zeghal & Maaloul, 2011). Aineettoman omaisuuden raportointi on siis hyvin vapaamuotoista ja siinä käytettävä informaatio voi olla kvantitatiivista tai kvalitatiivista.

Raportointi käyttäen ei-taloudellista informaatiota

Useat viralliset tahot ovat pyrkineet täydentämään nykyistä taloudellisen raportoinnin käytäntöä kehittämällä uusia raportointimalleja. Yksi ensimmäisistä hankkeista oli *American institute of Certified Public Accountants:n* (AICPA) muodostaman komitean teos *Improving Business Reporting – A Customer Focus: Meeting the Information Needs of Investors and Creditors* (Jenkins Committee, 1994). Raportissa esitetään, että käyttäjät haluavat lisää ei-taloudellista informaatiota tehdäkseen arvioita yhtiöiden tulevaisuudesta. Komitea ehdotti, että raportoinnin perinteinen taloudellinen malli (*Financial Model*) korvattaisiin liiketoiminnallisella mallilla (*Business Model*). Uusi malli esittäisi taloudellisen informaation lisäksi tietoa yhtiön arvontuottajista, strategioista ja tulevaisuuden suunnitelmista.

Alla kuva Jenkinsin komitean raportista, joka on yksi ensimmäisistä ja tunnetuimmista pyrkimyksistä täydentää puutteellista tilinpäätösinformaatiota muulla yhtiön toimintaa koskevalla tiedolla.



Kuvio 1. *Exhibit 2: Both perspectives are important* (Jenkins Committee, 1994, 28).

Kuviossa esitetään taloudellisista raporteista saadun informaation ja operatiivisen informaation yhdistämistä, jotta tulevaa taloudellista dataa voidaan ennustaa selkeämmin.

Institute of Chartered Accountants in England & Wales:n (ICAEW) käynnistämän projektin tuloksena julkaistiin raportti nimeltä *New Measures for the New Economy* (Leadbeater, 1999). Raportissa esitetään perinteisen taloudellisen raportoinnin tehostamista lisäämällä tilinpäätöksiin ei-taloudellista informaatiota, joka auttaa sidosryhmiä arvioimaan yhtiön käytössä olevaa aineetonta pääomaa.

Näiden jälkeen raportti nimeltä *Improving Business Reporting: Insights into Enhancing Voluntary Disclosure* (FASB, 2001) pyrki kehittämään viitekehyksen, jonka avulla voisi selkeästi esittää yhtiön keskeisimmät arvontuottajat, kuten aineettomat omaisuuserät. Raportissa huomioidaan, että muut kuin lääkkeiden

kehitystä harjoittavat yritykset raportoivat aineettomasta pääomastaan harvoin ja pintapuolisesti. FASB kehottaakin organisaatioita tulevaisuudessa lisäämään raportointiaan T&K-toiminnan lisäksi myös henkilöstöön ja asiakassuhteisiin sidoksissa olevista resursseista, innovaatioista ja muusta aineettomasta pääomasta.

Vuosikymmenen tutkimustyö johti konkreettisiin toimiin, kun vuonna 2005 EU:n alueella astui voimaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/51/EY. Direktiivissä määrättiin muiden kuin pienten yritysten tilinpäätöksissä esitettäväksi totuudenmukainen arvio yhtiön kehityksestä ja tilasta. Arvion tulee sisältää tietoa tilikauden aikaisista tärkeistä tapahtumista, tulevaisuudennäkymistä ja T&K-toiminnasta. Tämä on antanut yhtiöille virallisen alustan, jossa informoida vapaamuotoisesti sidosryhmiään aineettomaan pääomaan liittyvistä tapahtumista. Kumar (2013) kuitenkin huomauttaa, että etenkin vapaamuotoisesta raportoinnista saatu informaatio ei välttämättä ole vertailukelpoista eri sektoreiden ja maiden välillä johtuen käytäntöjen ja kulttuurien eroista.

Ei-taloudelliseen informaatioon tukeutuva aineettoman pääoman vapaaehtoinen raportointi on tällä hetkellä yleisin ja helpoin tapa tiedottaa sidosryhmiä aiheesta. Se perustuu perinteiseen tilinpäätösinformaatioon, mutta käyttää sen tukena kvalitatiivisia keinoja kuvaamaan tilinpäätöksestä puuttuvia olennaisia tietoja. Sidosryhmät arvostavat tätä tietoa ja sen on todistettu parantavan tilinpäätösinformaation merkityksellisyyttä. Aineettoman pääoman raportoiminen ei-taloudellista informaatiota käyttäen ei kuitenkaan ole täysin eksaktia ja vertailukelpoista sen vapaamuotoisuudesta johtuen. Virallisen raportointikehyksen puuttuminen antaa johdolle mahdollisuuden muokata raportointia mieleisekseen.

Raportointi käyttäen taloudellista informaatiota

Aineettoman pääoman vapaaehtoiseen raportointiin on myös kehitetty taloudellista informaatiota käyttäviä malleja. *Danish Agency for Trade and Industry* julkaisi ohjekirjan (DATI, 2003), joka sisältää mallin nimeltä *Intellectual Capital Statement*. Sen tarkoituksena on esittää kuinka aineeton pääoma syntyy, mitä yhtiö on tehnyt vahvistaakseen aineetonta omaisuuttaan ja mitä vaikutuksia aineettoman pääoman käytöllä on ollut. Mallin avulla pyritään analysoimaan työntekijöihin, asiakkaisiin, prosesseihin ja teknologiaan käytettyjä ja niistä saatuja taloudellisia resursseja

Myös *German Ministry of Economics and Labour* (2004) kehitti aineettoman pääoman arviointiin tarkoitetun *Intellectual Capital Statement*:n. Myös sen tarkoituksena on havainnollistaa aineetonta pääomaa kvantitatiivisin keinoin. Malli pyrkii antamaan tietoa johdolle, sijoittajille, lainanantajille ja yhteistyökumppaneille täydentääkseen puutteellista tilinpäätösinformaatiota.

Alla oleva kuva antaa esimerkin kyseisestä mallista suhdepääoman osalta.

Relational capital	2002	2003	Evaluation	Goal
Relationship between management and customers (networking)				
Number of customers		27	☹	↗
Number of new customers		8	☺	↗
Share of new customers in turnover		15,9 %	☹	↗
Customer satisfaction		82,8 %	☹	↗
Number of visits per customer		6,9	☹	
Marketing/market access and market observation				
Share of marketing costs in turnover		2,6	☹	
External cooperation and acquisition of knowledge				
Number of cooperation and cooperation partners		3	☹	↗
Number of suppliers		approx. 140		

Kuvio 2. *Excerpt example of indicators of an intellectual capital statement: Relational capital (FMEL, 2004, 29).*

Kuviossa on esimerkkitapaus erään yhtiön suhdepääoman määrällisestä esittämisestä. Siinä annetaan mittareita asiakkaiden määrästä, niiden vaihtuvuudesta ja tyytyväisyydestä, sekä pyritään esittämään niissä tapahtuneet muutokset ja arviot onnistumisesta.

Aineettoman pääoman vapaaehtoinen raportointi kvantitatiivisin keinoin pyrkii täydentämään virallista tilinpäätöstä ja osoittamaan yhtiön pyrkimykset ja tavoitteet koskien aineetonta omaisuutta. Nämä raportit antavat käyttäjälle mahdollisuuden tehdä omat johtopäätöksensä yhtiön tilasta perustuen todellisiin lukuihin pelkän kuvailun sijasta. Esimerkiksi luvut asiakastyytyväisyydestä ja asiakkaiden vaihtuvuudesta antavat hyvän kuvan yhtiön suhdepääoman merkityksestä sen menestykselle. Yleisesti käytetyn mallin puutteesta johtuen yhtiöt kykenevät kuitenkin

itse valitsemaan raportoidut luvut ja näin mahdollisesti vaikuttamaan informaatiosta välittyvään kuvaan. Tämä vaikuttaa raportoinnin uskottavuuteen ja vähentää sen vertailukelpoisuutta.

Aineettoman pääoman vapaaehtoisen raportoinnin vaikutukset

Useat yhtiöt ovat alkaneet raportoimaan vapaaehtoisesti aineettomasta pääomastaan, joten sen vaikutuksista on voitu tehdä huomioita. Yu (2009) osoittaa tutkimuksessaan, että virallisen tilinpäätösinformaation ohessa annettu aineettoman pääoman vapaaehtoinen raportointi tekee yhtiöiden arvostusmalleista huomattavasti merkityksellisempiä. Jones (2007) esittää, että johtajat käyttävät vapaaehtoista raportointia kompensoidakseen perinteisten tilinpäätösten merkityksellisyyden laskua. Tutkimuksessa huomioidaan myös, että etenkin yhtiöt joilla on menestyksekkäitä T&K-projekteja harjoittavat vapaaehtoista raportointia erottuakseen kilpailijoistaan.

Vapaaehtoisella raportoinnilla on siis tarkoitus informoida yhtiön sidosryhmiä tapahtumista ja resursseista, joita ei ole esitetty virallisessa tilinpäätöksessä. Tällä tavalla voidaan antaa tietoa yhtiön aineettomasta pääomasta, vaikka se puuttuisi taseesta. Sidosryhmät arvostavat virallisen tilinpäätöksen ulkopuolella annettua täydentävää tietoa ja aineettoman pääoman vapaaehtoisen raportoinnin on todettu nostavan tilinpäätösten merkityksellisyyttä. Yhtiöiden johto on reagoinut tähän ja vapaaehtoista raportointia harjoitetaan enenevässä määrin virallisten tilinpäätösten puutteellisuuden vuoksi.

Vapaaehtoinen raportointi ei kuitenkaan aina ole täysin puolueetonta ja vertailukelpoista johtuen yleisen mallin ja sääntelyn puutteesta. Gigler (1994) huomioi, että vapaaehtoista raportointia harjoittavat yhtiöt eivät halua paljastaa kaikkea yksityistä informaatiotaan, ja että vapaaehtoisella raportoinnilla saatetaan pyrkiä johtamaan kilpailijoita tai osakkeenomistajia harhaan. Tämä virallisuuden puute on myös vapaaehtoisen raportoinnin yksi vahvuuksista, sillä informaatiota annetaan taseen ja tuloslaskelman ulkopuolella, joten voimassa oleviin kirjanpidollisiin käytäntöihin ei tarvitse tehdä muutoksia tiedon määrän ja laadun parantamiseksi.

Nykyisessä tilanteessa aineettoman pääoman vapaaehtoisessa raportoinnissa on siis paljon hyvää mutta parannettavaakin löytyy, sillä yleisesti hyväksytty toimintatapa puuttuu. Vapaaehtoisesta raportoinnista voitaisiin tehdä läpinäkyvämpää ja vertailukelpoisempaa kehittämällä yleisesti käytetty ja puolueeton raportointikehys, jotta yhtiöt raportoisivat aineettomasta pääomastaan samoin keinoin.

5.2 Aineettoman pääoman virallisen raportoinnin uudistaminen

Aineettoman pääoman vapaaehtoinen raportointi perustuu perinteiseen tilinpäätösinformaatioon ja kirjanpitojärjestelmään, joiden tueksi yhtiöt voivat antaa informaatiota omasta näkökulmastaan. Vapaaehtoinen raportointi voi antaa sidosryhmille tärkeää informaatiota yhtiön aineettomasta toiminnasta, mutta sääntelyn ja tarkastuksen puute vähentää sen luotettavuutta ja vertailukelpoisuutta. Tästä johtuen on nähty myös tarve kokonaan uudelle tavalle mitata ja käsitellä aineetonta pääomaa taloudellisissa raporteissa.

Tämä näkökulma korostaa virallisen tilinpäätöksen tärkeyttä ja pyrkii tunnistamaan aineetonta pääomaa omaisuuserinä taseessa, mikäli siihen liittyy odotuksia tulevista taloudellisista hyödyistä. Tämä lähestymistapa on suurelta osin teoreettisella tasolla, sillä ehdotettu käytäntö ei useimmiten nykytilanteessa ole mahdollista.

Aineettoman pääoman raportoinnissa ilmenevät ongelmat johtuvat enimmäkseen taloudellisessa raportoinnissa ilmenevästä varovaisuudesta. IASB (2010) määrittelee käsitteen päätöksenteossa käytettävään varovaisuuteen epävarmuuden vallitessa, jotta omaisuuseriä ja tuottoja ei yliarvioida tai velkoja ja kuluja ei aliarvioida. Tästä johtuen selkeä keino parantaa tilannetta olisi vähentää varovaisuutta aineettoman pääoman käsittelyssä ja mittaamisessa. Etenkin T&K-menot liittyvät vahvasti tuleviin kassavirtoihin, joten olisi perusteltua aktivoida ne taseeseen omaisuuseränä. (Deng & Lev, 2006)

Høegh-Krohn & Knivsflå (2000) ehdottavat tutkimuksessaan uutta tapaa käsitellä aineetonta pääomaa tilinpäätöksessä. Tutkimuksessa esitetään aineettoman pääoman kuluksi kirjaamisen johtavan tilinpäätösten merkityksen katoamiseen, josta johtuen aineettomaan pääomaan liittyvät menot tulisi aktivoida taseeseen ja tehdä näin luodusta omaisuuserästä poistot sen taloudellisen vaikutusajan puitteissa. Jaksotetun hankintamenon menetelmällä aktivoidut aineettomat omaisuuserät mahdollistaisivat tulojen ja menojen ajallisen kohdistamisen kirjanpidossa, joka parantaisi tilinpäätösinformaation merkityksellisyyttä.

Kun aineeton omaisuuserä on hankittu tai luotu ja siitä saatavat taloudelliset hyödyt kyetään toteamaan kohtuullisella varmuudella, ja omaisuuserän (*asset*) kriteerit täyttyvät, tulisi siitä aiheutuneet kulut aktivoida taseeseen. Omaisuuserästä tehtäisiin

poistot sen taloudellisen vaikutusajan mukaan, paitsi jos arvonalentumistestin perusteella tehtäisiin kirja-arvon alaskirjaus käypään arvoon. Havainnollistava esimerkki ehdotetusta käytännöstä: Yhtiö on käyttänyt 1000\$ kehittääkseen uuden brändin, joka menestyessään on arvoltaan 10000\$ ja epäonnistuessaan 0\$. Oletetaan menestyksen todennäköisyydeksi 50 %, jolloin investoinnin odotusarvo on 5000\$ ja nettoarvo 4000\$. Mikäli 50 % onnistumistodennäköisyys kyetään osoittamaan kohtuullisella varmuudella, tulisi brändi aktivoida taseeseen arvolla 1000\$, sillä siitä odotetaan tulevia taloudellisia hyötyjä ($4000\$ > 1000\$$). Oletetaan omaisuuserän käyttöajaksi 10 vuotta, jolloin yhtiön tulisi tehdä 100\$ vuosittainen poisto. (Høegh-Krohn & Knivsflå, 2000)

Høegh-Krohn & Knivsflå (2000) ehdottavat ehdollisen kumoamisen käytäntöä (*expensing with conditional reversion*) tilanteeseen, jossa aineettomasta omaisuudesta saatavat hyödyt eivät ole kohtuudella varmistettavissa. Tällöin kaikki siihen liittyvät menot tulisi kirjata kuluksi sille tilikaudelle, jolla ne tapahtuivat. Mikäli myöhemmin tilikausina taloudelliset hyödyt alkavat realisoitumaan, tulisi aikaisemmin kirjatut kulut kumota ja aktivoida ne taseeseen edellisen käytännön mukaan.

On myös esitetty useita muita keinoja mitata, arvostaa ja käsitellä aineetonta pääomaa, vaikkakaan mikään malli ei ole saavuttanut yleistä hyväksyntää ja käyttöä. Sveiby (2010) jakaa aineettoman pääoman mittaamisen eri lähestymistavat neljään kategoriaan: *Direct Intellectual Capital methods*, joissa arvioidaan aineettoman omaisuuden rahallinen arvo tunnistamalla siihen kuuluvat osatekijät ja niiden arvot; *Market Capitalization Methods*, joissa aineettoman omaisuuden arvo perustuu markkina-arvon ja osakkeenomistajien oman pääoman arvon erotukseen; *Return on Assets methods*, joissa verrataan yhtiön ROA-tunnuslukua toimialan vastaaviin lukuihin ja näiden eroista voidaan johtaa yhtiön aineettoman pääoman arvo; *Scorecard Methods*, joissa aineettoman pääoman eri tekijät tunnistetaan ja jaotellaan raportoitavaksi tuloskortin muodossa.

Kaikkia aineettoman pääoman ehdotettuja mittaus- ja arvostusmalleja yhdistää aineettoman pääoman ominaisuuksista johtuvat haasteet. Aineettomasta pääomasta saatavia taloudellisia hyötyjä on usein vaikea tunnistaa luotettavasti ja aineettoman omaisuuden arvo ei ole helposti eriteltävissä. Tässä valossa *ehdollisen kumoamisen*

käytäntö näyttää vaihtoehtoista toimivimmalta, sillä siinä odotetaan kaikkien omaisuuserän kriteerien täyttymistä ja aktivoitavana arvona käytetään aikaisemmin kuluksi kirjattuja kokonaiskustannuksia vähennettynä poistoilla. Tätä tai samansuuntaista menetelmää voitaisiin käyttää aineettoman pääoman taloudellisessa raportoinnissa tietyissä tapauksissa, joissa omaisuuserään liittyy hyvin selkeästi taloudellisia odotuksia, kuten esimerkiksi brändeissä ja T&K-toiminnassa.

On kuitenkin erittäin tärkeää, että tilinpäätöksessä raportoitu informaatio on luotettavaa. Aineettoman omaisuuden aktivoiminen taseeseen sisältäisi huomattavan määrän arviointia ja spekulointia, joten sitä tulisi harkita käytettäväksi ainoastaan täysin selkeissä tilanteissa. Aineettoman pääoman virallinen raportointi taseessa sisältää huomattavasti enemmän riskiä verrattuna tilinpäätöksen ulkopuolella annettavaan vapaaehtoiseen raportointiin, sillä omaisuuseräksi aktivoiminen vaatisi sen kirja-arvon määrittämistä, joka saattaisi vääristää tasetta.

Uuden käytännön kehittäminen aineettoman pääoman sisällyttämiseksi taseeseen vaikuttaa enemmänkin täsmäaseelta tiettyihin tilanteisiin, joissa aineettoman omaisuuserän kustannukset ja omistusoikeudet voidaan selkeästi määrittellä. Tähän verrattuna taseen ulkopuolella annettu vapaaehtoinen raportointi voi antaa kuvan myös vaikeammin määriteltävästä aineettomasta pääomasta ja on hyödyllisempää useammassa tilanteissa.

5.3 Nykyinen raportointi tuottaa merkityksellistä taloudellista informaatiota

Aineettoman pääoman taloudellisen raportoinnin kehittäminen tai uudistaminen eivät ole ainoat näkökulmat aiheeseen. Voidaan myös argumentoida nykyisen järjestelmän toimivan sellaisenaan ja tilinpäätösinformaation tuottavan merkityksellistä ja vertailukelpoista tietoa. Skinner (2008) esittää tutkimuksessaan tilinpäätösjärjestelmän uudistamisen olevan tarpeetonta ja tilinpäätösinformaation väitettyjen puutteiden olevan perusteettomia. Nykyisen taloudellisen raportointijärjestelmän säilyttämisen kannalla olevat argumentit perustuvat lähinnä tuloslaskelman painottamiseen, velkojien edun säilyttämiseen ja johdon suorituksen arviointiin.

Tässä näkökulmassa tuloslaskelman painottaminen tarkoittaa sitä, että aineettomasta pääoman arvosta ja sen vaikutuksista voidaan tehdä havaintoja tuloslaskelman pohjalta, vaikka siitä ei olisikaan raportoitu omaisuuserinä taseessa. Velkojien edun säilyttämisellä tarkoitetaan sitä, että lainanantajat käyttävät tasetta määrittääkseen omaisuuden määrän, jolla on vakuusarvo. Velkojat vaativat lainan vakuudeksi likvidointitilanteessa arvonsa säilyttäviä omaisuuseriä, jotka luovutetaan lainanantajille, mikäli lainaaja ei kykene maksamaan velkaansa takaisin (Wibier, 2008). Tämä näkökulma huomioi myös taloudellisten raporttien käytön johdon toiminnan mittarina. Toisistaan kaukana olevat kirja-arvot ja markkina-arvot eivät välttämättä ole ongelma, vaan keino arvioida johdon kykyä tuottaa toiminnallaan lisäarvoa yhtiön omistuksille.

Aineettomien omaisuuserien puute taseesta nähdään usein vakavana epäkohtana, joka aiheuttaa huomattavia ongelmia taloudellisten raporttien tulkinnalle ja hyödyllisyydelle. Tällöin kuitenkin jätetään huomioimatta tuloslaskelman tärkeys, josta voidaan varmentaa aineettoman pääoman arvo. Vaikka suuri osa aineettomasta omaisuudesta puuttuu taseesta, siitä saatavat taloudelliset hyödyt virtaavat tuloslaskelman läpi antaen vaihtoehtoisen arvostuskeinon, aivan kuten vuokrattavan rakennuksen arvo voidaan johtaa sen käyvän arvon sijaan siitä saatavista juoksevista vuokratuotoista. (Penham, 2009)

Tuloslaskelma täydentää puutteellista tasetta, ja oikein käytettynä tilinpäätös antaa merkityksellistä informaatiota yhtiön aineettoman pääoman intensiteetistä huolimatta. Esimerkkitapauksena Penham (2009) antaa Microsoftin tilinpäätöstietoihin perustuvan laskelman:

Kesäkuussa 2008 päättyneen tilikauden jälkeen Microsoftin osakkeen hinta oli 25\$ ja markkina-arvo kokonaisuudessaan 228,775mrd dollaria. Kirja-arvo oli 36,286mrd dollaria, eli markkinat arvostivat Microsoftin yli kuusinkertaiseksi raportoituun omaisuuteen nähden, joten taseesta puuttuva arvo oli yhteensä 192,489mrd dollaria aineetonta pääomaa. Yhtiön tilikauden voitto oli 17,681mrd dollaria ja sen odotettiin pysyvän samalla tasolla. Ottamalla huomioon tase-arvot, tulevat tuotot ja sen hetken riskitön korko (4 %) voidaan Microsoftin oman pääoman (*equity*) arvo mallintaa seuraavasti: *value of equity = enterprise value + value of cash* →

$$= \text{Enterprise Book Value}_{2008} + \frac{\text{Expected Residual Income}_{2009}}{r} + \text{Cash}_{2008}$$

Tarkoituksena on siis lisätä kirja-arvoon diskontatut tulevat kassavirrat. Tällä keinolla Microsoftin yhden osakkeen hinnaksi saadaan 23,03\$, joka on huomattavan lähellä sen hetkistä oikeaa markkinahintaa. Tämä näkökulma osoittaa, että vaikka aineeton omaisuus ei ole aktivoituna taseeseen, siitä saatavat tuotot näkyvät tuloslaskelmassa. Yhdistämällä puutteellisen taseen tiedot tuloslaskelman lukuihin, voidaan antaa aineettomalle pääomalle arvo siitä saatavien taloudellisten hyötyjen perusteella.

Aineettomasta pääomasta on siis mahdollista tehdä kvantitatiivisia havaintoja tilinpäätöksen perusteella, vaikka niitä ei raportoitaisikaan omaisuuserinä taseessa. Tuloslaskelman pohjalta tehty aineettoman pääoman arvostus on kuitenkin spekulatiivista ja vain suuntaa-antavaa, sillä vuosittainen tulos on hyvin altis vaihteluille esimerkiksi suhdanteiden ja kertaluontoisten erien takia. Tämän lisäksi korkomarkkinoilla tapahtuvat muutokset vaikuttavat arvostuksessa käytettävään laskentakorkoon, jonka merkitys kassavirtaperusteiseen arvonmääritykseen on suuri.

Nykyinen järjestelmä on hyödyllinen myös velkojien edun kannalta. Yhtiön ja lainanantajan välillä on informaation epäsymmetriaa, joten lainaa annetaan yleensä enimmillään vain vakuusarvollisen omaisuuden verran. Yleensä tämä tarkoittaa raportoitua aineellista omaisuutta, sillä se säilyttää arvonsa konkurssi- ja

likvidointitilanteessa, vaikkakin joillain aineettomilla omaisuuserillä kuten patenteilla voi olla vakuusarvoa. Useimmiten aineeton pääoma käyttäytyy päinvastaisesti ja menettää arvonsa, kun yhtiön toiminnan jatkuvuus kyseenalaistuu. Tästä johtuen raportoidut aineettomat omaisuuserät eivät olisi likvidoitavissa velkojien eduksi. (Skinner, 2008)

Velkojien etu nostaa esiin uuden ongelman, joka liittyy aineettomien omaisuuserien raportointiin taseessa. Koska aineeton omaisuus on useimmiten kytköksissä yhtiön inhimillisiin tai aineellisiin resursseihin, sen arvo saattaa kadota yhtiön toiminnan jatkuvuuden kyseenalaistuessa. Tase on tärkeä työkalu vieraan pääoman kannalta, sillä lainanantajat tarvitsevat velkojen vakuudeksi omaisuuseriä, jotka säilyttävät arvonsa myös konkurssitilanteessa. Tämän takia aineettomien omaisuuserien, joiden arvo ei ole likvidoitavissa, raportointi taseessa heikentäisi tilinpäätöksen informatiivisuutta velkojien kannalta.

Aineettoman pääoman raportointi jättämisellä on myös muita hyödyllisiä vaikutuksia nykyisessä järjestelmässä. Penham (2007) huomioi, että mikäli markkina-arvot ja kirja-arvot seuraisivat tarkasti toisiaan, sijoittajat menettäisivät arvokasta tietoa johdon toiminnan onnistumisesta. Käyttämällä perinteistä tasetta ja tuloslaskelmaa sijoittaja pystyy arvioimaan johdon kykyä tuottaa yhtiön resursseilla lisäarvoa, joka yleensä tapahtuu käyttämällä hyväksi yhtiön hallitsemaa aineetonta pääomaa.

Yhtiön kannalta merkittävin inhimillinen pääoma on sitoutunut sen johtoon, sillä se pystyy toiminnallaan vaikuttamaan organisaation menestykseen. Inhimillistä pääomaa ei tällä hetkellä raportoida tilinpäätöksessä, mutta siitä voidaan saada viitteitä vertaamalla tilinpäätöksessä ilmoitettuja kirja-arvoja todelliseen markkina-arvoon. Näiden välinen ero on ainakin osaltaan peräisin johdon toiminnasta, sillä johto pystyy esimerkiksi onnistuneilla strategisilla ratkaisuilla lisäämään yhtiön menestystä, taseessa raportoiduista omaisuuseristä huolimatta. Aineettoman pääoman käyttö on pitkälti johdon vastuulla, joten niiden puuttuminen taseesta antaa hyvän keinon arvioida johdon toimintaa vertailemalla tilinpäätösinformaatiota markkinoilla tapahtuvaan arvostukseen.

Aineettoman pääoman taloudellinen raportointi nykyisessä tilassaan ei siis ole merkityksetöntä. Tuloslaskelmaa voidaan käyttää kompensoimaan taseesta

puuttuvaa informaatiota, ja aineettomien omaisuuserien raportoimatta jättäminen on hyödyllistä ainakin velkojien ja johdon suorituksen arvioinnin kannalta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö aineettoman pääoman taloudellisessa raportoinnissa olisi puutteita. Tuloslaskelman pohjalta on vaikeaa arvioida aineettoman pääoman määrää, taloudellista vaikutusaikaa ja todellista arvoa. Taloudellisen raportoinnin informatiivisuuden parantamisen kannalta olisi tärkeää kyetä esittämään aineettomaan pääomaan liittyvät tekijät selkeämmin, sillä ne ovat liiketoiminnan ytimessä nyt ja tulevaisuudessa.

6. Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämä tutkielma keskittyi aineettoman pääomaan, sen taloudelliseen raportointiin ja siihen liittyviin haasteisiin. Aineettoman pääoman merkitys nykyiselle liiketoiminnalle ja koko maailmantaloudelle on kiistanaton. Aineettomat investoinnit ja omaisuus ovat jo nyt merkittävimpiä tekijöitä talouskasvun taustalla, ja niiden vaikutus tulee vain lisääntymään tulevaisuudessa. Aineettoman pääoman tärkeydestä huolimatta siihen liittyy paljon kiistanalaisia piirteitä alkaen termin merkityksestä. Aineettomalle pääomalle ei ole yhtä virallista ja selkeää määritelmää, joskin se usein ymmärretään organisaation hallinnoimiksi resursseiksi, joilta puuttuu fyysinen olomuoto, ja joista odotetaan tulevia taloudellisia hyötyjä. Toisaalta kirjanpidollisesta näkökulmasta määritelmä on huomattavasti suppeampi ja sisältää ainoastaan aineettoman omaisuuden, jonka omistusoikeudet ja arvo ovat yksiselitteisesti esitettävissä.

Tutkielma pohjautui tutkimusongelmaan ja sitä tukeviin kahteen tutkimuskysymykseen:

- *Miten kehittää aineettoman pääoman taloudellista raportointia?*
- *Mistä aineettoman pääoman taloudellisen raportoinnin ongelmat johtuvat?*
- *Miten aineeton pääoma määritellään?*

Aineettoman pääoman suuren merkityksen takia sen taloudellisessa raportoinnissa ilmenevät haasteet ovat tärkeä kehityksen kohde ja mielenkiintoinen tutkimuksen aihe. Pohjimmiltaan haasteet johtuvat aineettoman pääoman ja tilinpäätösstandardien välisestä ristiriitaisesta dynamiikasta. Aineettoman pääoman kohdatessa tilinpäätösstandardit ollaan ongelmallisessa tilanteessa, sillä aineettomat investoinnit vastaavat taloudelliselta tarkoitukseltaan muita investointeja, mutta niitä kohdellaan tilinpäätöksissä aivan eri tavalla. Tämä johtuu pääosin aineettomista sijoituksista saatavien taloudellisten hyötyjen epävarmuudesta ja tilinpäätösstandardien tarkoista kriteereistä, jotka määrittävät omaisuuseräksi aktivoinnin ehdot. Käytännössä tämä johtaa siihen, että lähes kaikki aineettomat investoinnit kirjataan kuluina tuloslaskelmaan, eikä aktivoida taseeseen omaisuuserinä, vaikka kyseisiin investointeihin kuuluisi taloudellisia odotuksia.

Tämä käytäntö johtaa haasteelliseen tilanteeseen, sillä tilinpäätöksen tulisi tarkoituksensa mukaan kyetä esittämään kaikki omaisuuserät, eli resurssit joista odotetaan taloudellisia hyötyjä, sekä niissä tapahtuneet muutokset. Aineettoman pääoman raportoimatta jättäminen taseessa voi aiheuttaa useita ongelmia. Se vaikeuttaa kirjanpidollista jaksotusta, aiheuttaa taseen ja tuloslaskelman aliarvostusta, vähentää tilinpäätösten merkityksellisyyttä ja lisää informaation epäsymmetriaa. Nämä saattavat johtaa pääomamarkkinoiden toimimattomuuteen ja kyseenalaistavat tilinpäätösinformaation kyvyn saavuttaa sille asetetut tavoitteet.

Tutkimuksessa käsiteltiin kolmea näkökulmaa, joiden avulla voidaan selvittää kuinka kehittää aineettoman pääoman taloudellista raportointia. Nämä näkökulmat tarjosivat eri lähestymistapoja aineettoman pääoman taloudellisen raportoinnin tilaan.

Ensimmäisen näkökulman mukaan puutteellisia tilinpäätöksiä tulisi täydentää niiden ulkopuolella annettavalla vapaaehtoisella raportoinnilla. Toisen näkökulman mukaan pitäisi kehittää uusi keino käsitellä aineetonta pääomaa, jotta siitä voitaisiin raportoida virallisen tilinpäätöksen sisällä. Kolmannen näkökulman mukaan nykyinen tilanne ei vaadi muutoksia, sillä tilinpäätökset tuottavat tällä hetkellä merkityksellistä taloudellista informaatiota.

Näiden näkökulmien pohjalta voidaan todeta, että aineettoman pääoman taloudellisessa raportoinnissa on huomattavia puutteita. Nykyiset tilinpäätökset eivät kykene selkeästi esittämään yhtiöihin sitoutuneen aineettoman pääoman määrää tai laatua, joka johtaa taloudellisen raportoinnin merkityksellisyyden laskuun ja muihin ongelmiin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tilinpäätösinformaatio olisi hyödytöntä, sillä puutteellista tasetta voidaan kompensoida tuloslaskelmaa analysoimalla sekä virallisen tilinpäätöksen ulkopuolella annettavalla vapaaehtoisella raportoinnilla. Sen lisäksi tase antaa sellaisenaan tärkeää tietoa likvidoitavissa olevista varoista ja sitä voidaan käyttää arvioimaan johdon toiminnan merkitystä.

Eri näkökulmat antavat myös mahdollisuuden tutkia aineettoman pääoman taloudellisen raportoinnin kehitysmahdollisuuksia. Vapaaehtoinen raportointi on tällä hetkellä tehokkain keino informoida sidosryhmiä yhtiön aineettomasta pääomasta. Se antaa mahdollisuuden laadulliseen ja määrälliseen raportointiin, joka helpottaa vaikeasti määriteltävän aineettoman omaisuuden kuten suhdepääoman ja henkisen pääoman tiedottamista. Vapaaehtoisen raportoinnin ongelmana on sääntelyn ja

tarkastuksen puute, joka huonontaa informaation luotettavuutta ja vertailukelpoisuutta. Aineettoman pääoman taloudellista raportointia voitaisiinkin parantaa kehittämällä puolueeton ja yleisesti hyväksytty raportointikehys, jotta kaikki yhtiöt raportoisivat aineettomasta omaisuudestaan samoin keinoin. Mikäli aloite tulisi viralliselta taholta, voisi aineettoman pääoman raportista tulla samanlainen osa jokavuotista tilinpäätösprosessia, kuin esimerkiksi toimintakertomus.

Vapaaehtoinen raportointi ei kuitenkaan ratkaise ongelmaa, jonka takia suurinta osaa aineettomista pääomasta ei raportoida taseessa. Sen takia on myös ehdotettu aineettoman pääoman tunnistamista taseeseen aktivoituna omaisuuserinä. Tämän käytännön suurimpana ongelmana on aineettoman pääoman riskisen luonteen vaikutus taseen ja tilinpäätöksen luotettavuuteen. Aineettomasta pääomasta odotetut taloudelliset hyödyt ovat luonteeltaan vähintäänkin epävarmoja, joten niiden raportointi omaisuuserinä saattaisi vääristää tasetta, etenkin ottaen huomioon konservatiivisuuden ja varovaisuuden kirjanpidolliset periaatteet. On kuitenkin huomioitava, että tietyissä tilanteissa aineettomaan pääomaan liittyy hyvin selkeitä taloudellisia odotuksia. On selvää, että esimerkiksi vahva brändi ja onnistuneet T&K-projektit liittyvät tuleviin kassavirtoihin, jolloin niiden aktivoiminen taseeseen olisi perusteltua ja mahdollisesti parantaisi tilinpäätöksen informatiivisuutta. Tilinpäätöksen luotettavuus on kuitenkin ensisijaista, joten kyseistä käytäntöä tulisi harkita ainoastaan rajatuissa ja yksittäisissä tilanteissa, joissa taloudelliset hyödyt ja kirja-arvo voidaan osoittaa selkeällä tavalla.

Aineettoman pääoman luokittelua tulisi myös tarkentaa *kirjanpidon ja tilinpäätösten näkökulmasta*, sillä termille ei ole yhtä selkeää merkitystä. Esimerkiksi brändien kehitys ja T&K-toiminta voitaisiin erikseen erotella investoinneiksi aineettomaan pääomaan, sillä niihin liittyy selkeitä taloudellisia odotuksia, kun taas yhtiön heikosti hallitsemat resurssit kuten inhimillinen ja suhdepääoma voitaisiin rajata määrittelyn ulkopuolelle. Tämä ei kuitenkaan suoraan tarkoita sitä, että brändit ja T&K-menot tulisi aktivoida taseeseen, vaan tilinpäätösstandardien tulisi huomioida näiden sisältämä potentiaali ja mahdollisuus tietyissä tapauksissa tulla tunnistetuksi taseessa.

Jatkotutkimukset aiheesta voisivat koskea aineettoman pääoman virallisen raportointikehityksen kehittämistä, aineettomien omaisuuserien mahdollisen

taseeseen aktivoinnin vaikutuksia tilinpäätöksen merkityksellisyyteen ja aineettomaan pääomaan käytettyjen ja siitä saatujen taloudellisten resurssien tunnistamista. Voidaan todeta, että kaikki tutkimus aineettomaan pääomaan ja sen taloudelliseen raportointiin on tärkeää, sillä se on niin merkittävä tekijä nykyisessä tietopainotteisessa maailmassamme. On mielenkiintoista seurata miten raportointimenetelmät, johto ja lainsäädäntö sopeutuvat tulevaisuudessa yhä enemmän aineettomuuteen perustuvaan talouteen.

Lähdeluettelo

- Barth, M, Beaver, W, Landsman W.**, 2001. The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view. *Journal of Accounting and Economics*, 31. pp. 77-104
- Barth, M, Kasznik, R, McNichols, M.**, 2001. Analyst Coverage and Intangible Assets. *Journal of Accounting Research*, 39. pp. 1-35.
- Basu, S.**, 1997. The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 24. pp. 3-37.
- Blair, M, Wallman, S.**, 2001. *Unseen Wealth: Report of the Brookings Task Force on Intangibles*. Washington, D.C.:The Brookings Institution.
- Brown, S, Lo, K, Lys, T.**, 1999. Use of *R2* in accounting research: measuring changes in value relevance over the last four decades. *Journal of Accounting and Economics*, 28. pp. 83-115
- Collins, D, Maydew, E, Weiss, I.**, 1997. Changes in the value-relevance of earnings and book values over the past forty years. *Journal of Accounting and Economics*, 24. pp. 39-67.
- Cordazzo, M.**, 2010. Discussion of "Reporting intangible assets: Voluntary disclosure practices of top emerging market companies". *The International Journal of Accounting*, 46. pp. 424-427.
- DATI**, 2003. *Intellectual Capital Statement: The New Guideline*. Copenhagen:DATI.
- Deng, Z, Lev, B.**, 2006. In-process R&D: To capitalize or expense? *Journal of Engineering and Technology Management*, 23. pp. 18-32.

- DiMasi, J, Caglarcan, E, Wood-Armany, M.**, 2001. Emerging Role of Pharmacoconomics in the Research and Development Decision-Making Process. *PharmaEconomics*, 19. pp. 753-766.
- Eckstein, C.**, 2004. The measurement and recognition of intangible assets: then and now. *Accounting Forum*, 28. pp. 139-158.
- Fadur, C, Mironiuc, M.**, 2013. Study on the perception of accounting professionals concerning intangible assets and intangible capital. *Theoretical and Applied Economics*, 6. pp. 77-98
- FASB**, 2001. *Improving Business Reporting: Insights into Enhancing Voluntary Disclosure*. Norwalk:Steering Committee.
- Financial Accounting Standards Board**, 2006. *Conceptual Framework for Financial Reporting*. Norwalk:FASB.
- Federal Ministry of Economics and Labour**. *Intellectual Capital Statement – Made in Germany: Guideline*. Berlin:Federal Ministry of Economics and Labour.
- Gigler, F.**, 1994. Self-Enforcing Voluntary Disclosures. *Journal of Accounting Research*, 32. pp. 224-240.
- Gröjer, J.**, 2001. Intangibles and accounting classifications: in search of a classification strategy. *Accounting Organizations and Society*, 26. pp. 695-713
- Healy, P, Palepu, K.**, 2001. Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature. *Journal of Accounting and Economics*, 31. pp. 405-440.
- Høegh-Krohn, N, Knivsflå, K.**, 2000. Accounting for Intangible Assets in Scandinavia, the UK, the US, and by the IASC: Challenges and a Solution. *The International Journal of Accounting*, 35. pp. 243-265.

IASB, 2007. *Intangible Assets: Agenda Proposal (Agenda Paper 5A)*. London:IASB.

International Accounting Standards Board, 2010. *Conceptual Framework for Financial Reporting 2010*. London:IFRS Foundation.

Jenkins Committee, 1994. *Improving Business Reporting – A Customer Focus: Meeting the Information Needs of Investors and Creditors*. New York:AICPA.

Jones, D., 2007. Voluntary Disclosure in R&D-Intensive Industries. *Contemporary Accounting Research*, 24. pp. 489-522.

Kumar, G., 2013. Voluntary disclosures of intangibles information by U.S.-listed Asian companies. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 22. pp. 109-118.

Kun, W, Sewon, O, Claiborne, C., 2008. Determinants and consequences of voluntary disclosure in an emerging market: Evidence from China. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 17. pp. 14-30.

Leadbeater, C., 1999. *New Measures for the New Economy*. London:ICAEW.

Lev, B., 2001. *Intangibles: Management, Measurement and Reporting*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.

Lev, B., 2003. Remarks on the measurement, valuation, and reporting of intangible assets. *FRBNY Economic Policy Review*. pp. 17-22.

Lev, B, Zarowin, P., 1999. The Boundaries of Financial Reporting and How to Extend Them. *Journal of Accounting Research*, 37. pp. 353-385.

Liang, C-J., 2005. The Value-Relevance of Financial and Nonfinancial Information-Evidence from Taiwan's Information Electronics Industry. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 24. pp. 135-157.

- Oliveira, L, Rodrigues, L, Craig, R.**, 2010. Intangible assets and value relevance: Evidence from the Portuguese stock exchange. *The British Accounting Review*, 42. pp. 241-252.
- Organisation for Economic Co-operation and Development.** 2006. *Creating value from intellectual assets*. Paris:OECD.
- Penham, S.**, 2007. Financial reporting quality: is fair value a plus or a minus? *Accounting and Business Special Issue: International Accounting Policy Forum*. pp. 33-44
- Penham, S.**, 2009. Accounting for Intangible Assets: There is Also an Income Statement. *ABACUS: A Journal of Accounting, Finance and Business Studies*, 45. pp. 358-371.
- Petkov, R.**, 2012. Competitive advantage from internally generated intangible assets measured at fair value for Bulgarian small and medium size enterprises. *Journal of Theoretical Accounting Research*, 7. pp. 55-67.
- Sacui, V, Prediscan, M.**, 2011. The intangible assets investments characteristics and the accounting treatment. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 20. pp. 295-300.
- Sahut, J-M.**, 2010. Have IAS/IFRS improved the information content of intangibles in France. *Journal of Financial Management and Analysis*, 23. pp. 52-62.
- Sharma, N.**, 2012. Intangible Assets: A study of Valuation Methods. *BVIMR Management Edge*, 5. pp. 61-69.
- Skinner, D.**, 2008. Accounting for intangibles - a critical review of policy recommendations. *Accounting and Business Research*, 38. pp. 191-204.
- Sveiby, K.** 2010. Methods for Measuring Intangible Assets. [verkkodokumentti] Saatavilla: <http://www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm> [viitattu 24.2.2014]

Tekes., 2004. *Aineettoman pääoman johtaminen*. Helsinki.:IC Partners.

Wibier, R., 2008. Financial Collateral in the Netherlands, England and Under the EU Collateral Directive. [verkkodokumentti] Saatavilla:

<http://ssrn.com/abstract=1287095> [viitattu 4.3.2014]

Xu, B, Magnan, M, Andre, P., 2007. The Stock Market Valuation of R&D Information in Biotech Firms. *Contemporary Accounting Research*, 24. pp. 291-318.

Yu, H., 2009. The Pricing of Intellectual Capital in the IT Industry. [verkkodokumentti]

Saatavilla: <http://ssrn.com/abstract=1327668> [viitattu 23.2.2014]

Zeghal, D, Maaloul A., 2011. The accounting treatment of intangibles-A critical review of the literature. *Accounting Forum*, 35. pp. 262-274.